

Приблудна кітка

Клим Поліщук

(Різдвяне оповідання)

Настав Святвечір, а в мене холодно й голодно. Мороз і загальна руїна зробили Велике Місто майже мертвим... Я сидів самотньо в своїй понурій кімнаті і згадував своє село.—Тепер там, напевне, лунало врочисте:

Видишь Бог, видишь Творець,
За що мир помирає...

Декілька літ тому назад, коли цей вечір мені приходилося проводити під "рідною стріхою", я від всієї душі сміявся над традиційною вечерею з обов'язковою солодкою кутею і солоною рибою, але тепер?.. Бачите, тепер я пишу войовничі вірші про волю і мені ніяково признаватися, що кусок такої риби значно поправив би мій "мерехлюндний" настрій...

Мої думки нагло порушилися. За дверима щось шкрябалось. Спочатку несміливо й злодійкувато, а потім уперто й настирливо. "Ну, — подумав я про себе, — не інакше як різдвяний дід..."

Відчинив двері:

— Прошу!—сказав.

В кімнату вбігла чорна, з білим черевом, кітка і стала лащитись коло моїх ніг.

— Звідки вона взялася?—спало мені на думку.

Звірят я взагалі люблю, але після мого знайомства з оповіданнями Едгара По — став відчувати якийсь містичний жах перед чорними котами. Отже, не дивлячись на всю свою любов до звірят, я вирішив викинути цю приблудну кітку назад за двері. Але тільки що взявся за клямку, як двері самі прочинилися і на порозі стала якась мацапура.

— Починається...—майнула в моїй голові різдвяна думка, — чого доброго, вся світова нечисть сюди злізеться...

Мацапура мовчки втислася в хату, шпурнула на підлогу два величезні клунки і стала роздягатися. Скинувши башлика, вона повернулася до мене лицем і простягла обидві руки:

— Ну, давай привітаємся!

Лише тепер я взяв свого давнього друга й товариша Миколу Недоленка, спільно з яким прокладали колись дороги до "кращого життя" і мріяли "яскравим прийдешнім"...

Коли вибухла революція і розпочалась організація селянства, він повернувся на село, звідки погрожував "здивувати всесвіт" якимсь надзвичайним вибриком, а я вперто тримався міського каміння і "прокладав дороги"...

Отже, чи варто щось говорити про те, як зрадів ним?.. Тим більша була моя радість, коли він розв'язав свої клунки і на столі з'явилися два білі книші, дві ковбаси, чималий шматок присмаженої риби і пляшка чогось рижого.

— По старому сільському звичаю, я прибув до тебе з вечерею... — всміхнувся він до мене.

— Чи варто було? — відповів я питанням.

Він тільки руками розвів:

— От комік!.. Сто верстов гнав по снігу коні, а він питає чорт знає що!.. Скажи краще, як живеш і що поробляєш?..

— Потроху революцією займаюся...

— Гм... а той... не боїшся?..

— Чого?

— Не всі тепер насмілюються...

В той час на стіл вистрибнула прибудна кітка, якої я не встиг викинути, і, нюхаючи повітря, одчайо занявчала.

Микола відсахнувся від стола:

— Що за кітка така?.. Сказилася вона, чи що?!

— Не знаю! — сказав я. — Це якась прибудна, тільки що влізла в кімнату.

Тим часом кітка сміливо вчепилася зубами в одну ковбасу і потягла її до себе. Микола, вже не лякаючись, метнувся до стола і луснув її по голові долонею. Кітка незадоволено фиркнула і зникла під столом.

Обмінюючись деякими незначними фразами, помалу розговорилися взагалі про справи. Виявилося, що Микола не знав, що я ще й досі в місті, а листуватися нам не було змоги через бездіяльність пошти. Випадково він дістав мою адресу і, гаразд знаючи сучасні міські вжитки, вирішив приїхати і забрати мене до себе на село. Він захоплено говорив:

— Хліб і до хліба матимеш. Сидітимеш і працюватимеш. Забери з собою самі необхідні речі, а про решту не турбуйся. Там я такого наговорив про тебе своїм рідним, що вони вже ждуть і не діждуться...

Враз погасла електрика. Я став шукати сірничків, щоб засвітити свічку, і спіткнувся на кітку. Бідна так занявчала, що аж моторошно стало!..

— Чорт би її взяв, чого вона лізе під ноги!? — скрикнув я з серцем.

— Не лайся! — зимно зауважив Микола. — Краще світи скорше, а то мене сучасна міська темрява просто жахає. На селі хоч і не дуже-то ясно, так бодай дихається вільніше...

Я нарешті знайшов сірники і засвітив свічку. Лице Миколи було бліде, а очі байдуже дивилися на вогонь.

— Що з тобою? — спитався я його.

Він тільки зітхнув і не сказав нічого. Я теж мовчки витяг з етажерки здоровенну пачку "Відродження" і став розпалювати в грубці. Дебелий папір цієї одчайдушної газети горів чудово. Микола завзято став допомагати мені готувати вечерю. Через півгодини по кімнаті розходився аромат розігрітої ковбаси, а ми самі випили по чарці отого рижого.

— Біда! Скрізь біда! — говорив Микола. — Якщо так далі буде, то люди ревом

заревуть. Мусить же колись настати спокій і згода!..

— А що таке спокій?—спитався я.

— Революційний лад, он що! — відрубав він. — Мало одних руїницьких вигуків...

— Так не реакція створить його? — сказав я, зачеплений за живе місце.

— Хто ж це каже? Його мусять створити працюючі верстви селянства, — відповів він.

Не бажаючи заходити на такий слизький ґрунт, як сучасні політичні суперечки, я став удавати, що цілком погоджуюсь з ним, і запропонував йому переглянути декілька збірок новітніх українських поетів.

— Поезія сама собою, а життя так само! — Ніяк не заспокоювався він.— Візьмим на увагу грандіозність творчих сил селянства. Війна провадиться їх коштом, революція твориться їх коштом, мир робиться їх коштом, реакція панує їх коштом, місто годується їх коштом. Всюди, куди тільки не глянь, все робиться за рахунок гречкосія, який мусить розплатитися ціною своєї кривавиці. І от, разом з тим, селянство не має нічого.

— А земля?—перебив я його.

— Стривай! Земля, якою тепер користується селянство, давним-давно його. Раніш він поливав її потом гірким і працею своїх рук годував поміщиків, а тепер він мусить боронити її зброєю. І часто, буває, приходиться боронити не стільки від ворогів, скільки від непрошених друзів.

Признатися по правді, мені ці балачки остогидли ще за часів панування найбільшої на Україні псевдосоціалістичної партії, а через те я всіми силами старався перевести розмову на якусь іншу тему.

— Ось, поглянь! — промовив я, показуючи книжку наймоднішого поета.

Він обережно поклав її біля себе і став розгортати сторінки. Лице його зробилося уважним, а очі заблищали цікавими вогниками.

— Це цікаво! Дуже цікаво!.. — говорив він. — І як так чоловік може з глузду з'їхати?..

— Дуже просто. Сидячи в такій кімнаті, можна все зробити, — докинув я. — От ти скажи мені, чийм коштом живуть поети?..

— А хто їм винен? Хто їх заставив цуратися ґрунту? — не підводячи від книжки голови, сказав він.

— Що ж ти називаєш ґрунтом?

— Селянство, звичайно!.. З селянством можна все зробити і до всього добитися... А коли ніде нічого нового не досягають, так тільки через те, що ігнорують селянство,—сказав він і знов захопився книжкою.

На якийсь час запанувала мовчанка. Було чутно, як в димарі стогнав і плакав зимовий вітер, як потріскував гніт лойової свічки і як гризла під столом недоїдки нашої вечері приблудна кітка. Сум і туга ховалися по кутках кімнати і тремтячі тіні не могли сховати їх. Щось гірке розлилося в серці і затопило груди незрозумілим жалем за минулими веснами. Хотілося світла й радості, але нічого цього не було.

Мій настрій, як видно, перейшов і на Миколу. Він кинув збірку наймоднішого поета

і сказав:

— Давай, вип'ємо ще по чарчині, щоб вдома не журилися. Знаєш, мене сьогодні не хотіли пускати в дорогу, але я вирішив обов'язково привезти тебе до себе на перший день Різдва, щоб ти ще міг почути наші сучасні колядки. Думаю, що тобі цікаво знати їх?..

Випили. Закусили. Поговорили трохи про всяку всячину. Коли стала гаснути свічка, ми поклалися спати. Засипаючи, Микола сказав:

— Завтра, як тільки зійде сонце, ми мусимо виїхати.

— Гаразд! — відповів я і враз пригадав, що не спитався про найголовніше, про його підводу.

— А де ж твоя підвода? — кинув йому питання.

— В Катьчиному заїзді, — відповів він.

— Не знаю такого. Це далеко?

— Не так далеко. Хіба ти не знаєш кучерявої Катки?

— Ні! Не знаю...

— Пригадай тільки, де ми останній раз бачилися?..

Я подумав трохи і пригадав день його від'їзду на село, коли я з ним стрінувся в одній маленькій кав'ярні, де він сидів з якоюсь жінкою, яка смачно пила каву і вминала бутерброди. На моє запитання, що це за жінка коло нього, пам'ятаю, він відповів: "Приблудна якась, з вулиці. Заговорила до мене таким приємним голосом, що мені ніяково було не відповісти їй. Йшла поруч мене через два квартали, а коли я звернув до кав'ярні, то й вона зайшла..."

— Це та, що тоді в кав'ярні? — сказав я вголос.

— Та сама! Знаєш, я ще того дня не виїхав... Два дні сидів у неї. Навіть не сподівався, що вона така цікава. Після того я ніколи не забував за неї і, як тільки хто їхав до міста, так завжди передавав до неї листи і гроші. Тепер вона взялася за чесну працю; тримає невеличкий заїзд і столовку. Я з нею в товариських відносинах живу.

— Вибачай! — сказав я. — Мені трохи не зрозуміло, що саме ти називаєш товариськими відносинами?..

— Признатися, це трохи чудна річ. Ти помітив, як я отетерів, побачивши на твоєму столі чорну кітку?..

— Ну?!

— Нічого... То ж її кітка... Тільки дивно мені, як вона сюди прибігла?.. — сказав він майже пошепки. — Знаєш, відколи я став її коханцем, відтоді мене переслідує оця чорна кітка. І коли вона дивиться на мене, то я роблюся сам не свій. Можливо, що через це саме я й досі сиджу на селі та чекаю, коли вона приїде до мене або одержу від неї листа.

— Так ти просто хорий, Миколо! — заспокоював я його. — Це ж смішно навіть людям казати в наші часи.

— Кому сміх, а кому горе... Тим більше горе, що в наші часи про такі речі не говорять. — Говорив він тремтячим голосом, що свідчило про його нервозність. — Вона

ж на мої гроші і заїзд відчинила. Ніколи не відмовлю їй, а вона все тягне, тягне, тягне...
Вся надія на тебе, що ти мене витягнеш з цього болота.

— Не турбуйся! Все гаразд буде! Я думаю, що тобі слід би серйозно взятися за революційну роботу серед селянства, а тоді й сили свого опору загартуєш.

Раптово на моє ліжко упало щось велике і важке. Я глянув і побачив дві зеленоплемінні цяточки. Ці цяточки швидко наближались до мого лица і щось холодне настирливо лізло в мої груди. Механічно простягнув руку і схопив за карк приблудну кітку.

Мовчки, не кажучи ні слова Миколі, я відчинив двері і шпурнув її в коридор.

...Спалося зле. Весь час непокоїли кошмарні сни, а під ранок у мене так страшно розболілася голова, що я не міг навіть встати з ліжка, не то щоб ще їхати сотню верст на санях.

В шпиталі, куди мене привезено за допомогою Миколи, лікарі визнали в мене якесь "місцеве" запалення мозку, що загрожувало смертю. Але завдяки турботам Миколи я лишився живий і разом з ним живемо в місті і "революцією займаємося"...

Що ж до Миколової коханки, то скоро в коридорі мого мешкання знайдено труп приблудної кітки, яку я убив і через яку переніс таку тяжку хворобу,—залишивши напризволяще все своє добро, вона кудись безслідно зникла...

м. Київ,

1920 р., 5 січня